

TÜRKİYE-LİBYA İŞ BİRLİĞİ SONRASI LİBYA KRİZİNDE DEĞİŞEN DENGELER

“

Darbeci kimliği nedeniyle ülkenin ihtiyacı olan siyasi çözüm sürecinde kendine istediği gibi bir yer edinmeyeceğini bilen Hafter, ülkede bir diktatörlük kurmak istemektedir. Hafter'in terör eylemleri ve haksız ilerleyişi karşısında Türkiye, ülkenin resmi hükümetinden kendisine gelen yardım ve dayanışma teklifi sonucunda, derin tarihi bağlarının olduğu Libya'nın yanında olma iradesini göstermiştir.

”

Emrah Kekilli

Dış Politika Araştırmacısı, SETA

Türkiye, Libya'da yaklaşık altı yıldır belli başlı ülke ve aktörlerin desteğiyle illegal bir biçimde varlığını sürdüren Halife Hafter'in tıkamaya devam ettiği siyasi sürece uygun ortamın inşasında, ülkenin yetkili merci olan Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne (UMH) destek olmak amacıyla işbirliği ve güvenlik anlaşmaları imzalamıştır. Ayrıca TBMM'den geçen Libya'ya asker sevki kararıyla ülkedeki askeri dengeleri meşru hü-

kümet ve aktörler lehine değiştirerek siyasi çözüme elverişli bir ortamın oluşmasına katkı sunmuştur. Takip eden süreçte yaşanan 2020'nin başındaki Moskova görüşmeleri ve Berlin Konferansı, Türkiye'nin kararlılıkla attığı bu adımların öncülük ettiği bir zeminde mümkün olmuştur.

Devam eden süreçte taraflar arasında ateşkes ilan edilmesi Moskova'da karara bağlanmış ve Berlin'de bu karar yinelenmiştir. Moskova sonrası, UMH'nin ateşkes kararını imzalamasına karşın Hafter'in ilk başta imzalamak için zaman istemesi ve sonrasında kararı reddetmesi, onun ve destekçilerinin

siyasi çözüme yanaşmak istemediğini gözler önüne sermiştir. Berlin sonrası ise ateşkesi tamamen reddederek saldırılarına devam ediyor oluşu ile çözüme ulaşmada en büyük engelin başından beri bizatihi kendisi olduğunu ortaya koymuştur.

Hafter Temelli Libya Krizinin Gelişimi

Libya'daki kriz ortamına ve belirsizliğe son vermek amacıyla 2015 yılında Fas'ın Suheyrat kentinde imzalanan Libya Siyasi Anlaşması (LSA) sonucunda kurulan UMH, ülkenin yetkili merci olarak kabul

edilmiş; ancak darbeci Hafter tarafından sürekli olarak hedef alınmıştır. Ülkenin doğusundaki Tobruk kentinde toplanan ve ülkenin yasama merci olarak belirlenen Temsilciler Meclisi (TM) üzerindeki baskısı ve meclis bünyesindeki destekçileri nedeniyle LSA bir anlamda yarım kalmış; Hafter, doğu bölgesinde baskısını artırarak BM öncülüğünde başlatılan sürece başlangıcından itibaren ket vurmuştur. Hafter, takip eden bu süreç içerisinde UMH'nin doğu bölgesindeki hakimiyetine engel olmasının yanı sıra UMH'ye bağlı resmi kurumları da hedef alarak söz konusu ku-

rumların işlevini zayıflatma yönünde adımlar atmıştır.

BM'nin Libya Özel Temsilcisi olan Gassan Salame, bu belirsizlik ortamına son verebilmek amacıyla 2018 yazında LSA'nın güncellenmesi ve ardından bir seçim kurulu kurularak seçimlerin gerçekleştirilmesini önerse de Hafter buna karşı reaksiyon vererek UMH'ye bağlı askeri ve sivil kurumlara saldırını sürdürmüştür. Bu süreç devam ederken 4 Nisan 2019 tarihinde Hafter'e bağlı güçlerin Trablus'a ve resmi hükümete karşı başlatmış olduğu saldırı, sürecin kırılma noktası niteliğindedir.

Hafter'in terör eylemleri ve haksız ilerleyişi karşısında Türkiye, ülkenin resmi hükümetinden kendisine gelen yardım ve dayanışma teklifi sonucunda, derin tarihi bağlarının olduğu Libya'nın yanında olma iradesini göstermiştir. İki ülke arasında imzalanan Deniz Yetki Alanları ve Askeri ve Güvenlik İş Birliği Mutabakatları, bu ülkeler arasındaki resmi anlaşmalar olup, TBMM Genel Kurulu'ndan oy çokluğuyla geçerek resmîyete kavuşmuşlardır.

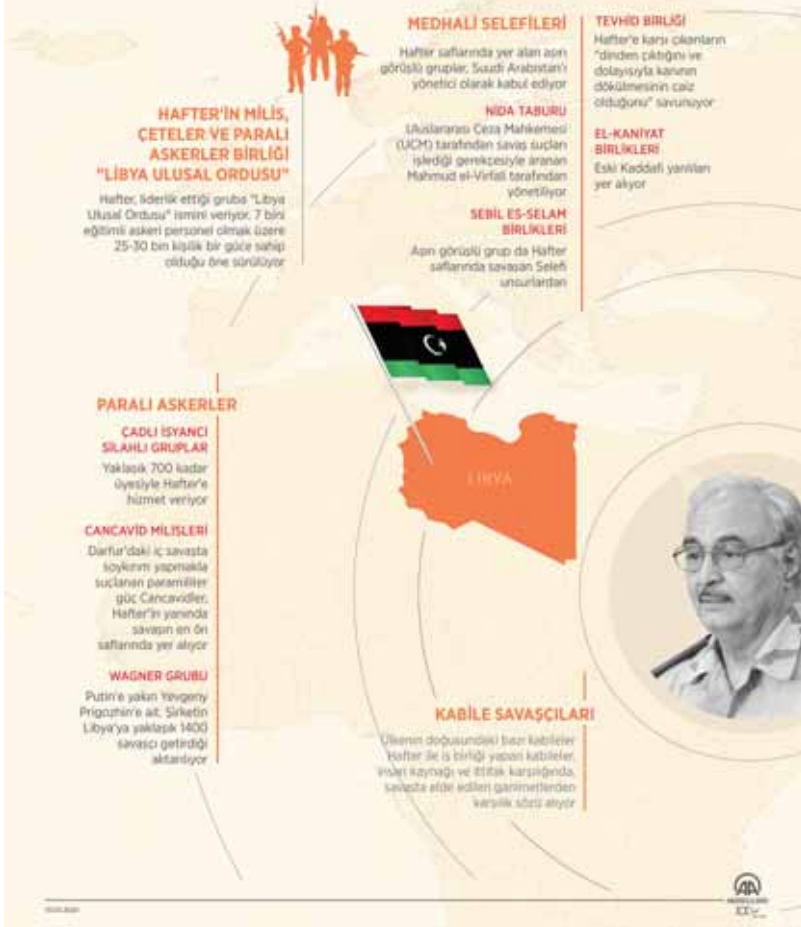

Darbeci kimliği nedeniyle ülkenin ihtiyacı olan siyasi çözüm sürecinde kendine istediği gibi bir yer edinemeyeceğini bilen Hafter, ülkede bir diktatörlük kurmak istemektedir. Hafter'in terör eylemleri ve haksız ilerleyişi karşısında Türkiye, ülkenin resmi hükümetinden kendisine gelen yardım ve dayanışma

Kiralık çeteler Hafter saflarında Libyalılara saldırmaya devam ediyor

Libya'nın doğusundaki gayrimesru silahlı güçlerin lideri Halife Hafter, başkent Trablus'u ele geçirme amacıyla 4 Nisan 2019'da başlattığı seveştaki insan kaynağı eksikliğini soykırımla suçlanan milisler, aşırı görüşlü silahlı gruplar ve sicilli kabark paralı askerlerle kapatmaya çalışıyor

lararası kurumlardan beklenen desteğin gelmemesi ve Hafter'in illegal operasyonlarına uluslararası toplumun gerekli tepkiyi vermemesidir. Öte yandan liderler bazında bakılacak olursa, ABD Başkanı Donald Trump, Hafter'in Trablus'a saldırmasının üzerinden on beş gün geçmişken, terör eylemlerine devam eden bu milis lideri arayarak "terörle mücadelede iyi iş çıkartacakları" açıklamasında bulunmuş ve Hafter'e resmi bir taraf imajı verilmesine katkıda bulunmuştur. Hafter ile yakın ilişkileri bulunan ve bunu gizlemeyen Fransa Devlet Başkanı Emmanuel Macron ise bu dönemde yaptığı açıklamalarda UMH ile Halife Hafter'i aynı kefeye koymuş; bir darbeciye resmiyet kazandırma yolunda adımlar atmaya devam etmiştir.

LSA'da da geçen Libya'ya yönelik silah ambargosu ve silahsızlandırma maddelerine rağmen, ülkede Hafter ve Hafter'e müzahir gruplar için Fransa, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Mısır gibi ülkelerden silah ve mühimmat desteği senelerdir sürmekte; ancak BM Güvenlik Konseyi söz konusu ülkelere hukuksuz yardımları için bir karşı harekette bulunmamıştır. Hafter saflarındaki Sudan, Çad, Nijer gibi ülkelerden gelen paralı askerler ve Wagner lejyonerlerinin varlığı ise Türkiye'nin, resmi hükümetten gelen yardım talebine neden kayıtsız kalmadığını açıklamaktadır. Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer husus ise UMH'nin sadece Türkiye'ye değil; ABD, İtalya, Cezayir ve İngiltere'ye de güvenlik anlaşması çağrısında bulunmuş olduğu; fakat bu çağrıya sadece Türkiye'den tereddütsüz icabet ve destek geldiği gerçeğidir.

teklifi sonucunda, derin tarihi bağlarının olduğu Libya'nın yanında olma iradesini göstermiştir. İki ülke arasında imzalanan Deniz Yetki Alanları ve Askeri ve Güvenlik İş Birliği Mutabakatları, bu ülkeler arasındaki resmi anlaşmalar olup, TBMM Genel Kurulu'ndan oy çokluğuyla geçerek resmîyete kavuşmuşlardır. Türkiye'nin Libya tezeresinin de 2 Ocak 2020 tarihinde meclisten geçmesiyle siyasi çözüme

karşı hareket eden ve bu bağlamda Moskova sürecinde belirlenen ve Berlin Konferansı'nda da yinelenen ateşkese uymayan Hafter'e karşı iki ülke birlikte hareket ederek, siyasi çözüme giden bu yolda Libya ve onun özlük haklarını savunmaktadır.

Hafter'in askeri çözümde ısrarcı olmasının nedeni, 2014'den bu yana sürdürdüğü saldırıları karşısında UMH'ye, BM ve diğer ulus-

Güçlenen Türkiye-UMH İlişkisi ve Yansımaları

Bahsi geçen ülkelerin Hafter'e yaptığı silah yardımı ve askeri desteği bu ülkeler bazında bir resmiyete sahip olmamakla birlikte kendi kamuoylarına ve yasama kurumlarına bildirilmemektedir. Diğer taraftan Türkiye, Libya'nın resmi hükümetinden gelen bu çağrıyı ulusal ve uluslararası kamuoyunun gözü önünde şeffaf bir biçimde gerçekleştirmek suretiyle Hafter destekçisi ülkeler ve kişilerin aksine ikili oynamamaktadır. Geçmişte ve günümüzde diğer ülke ve aktörler tarafından resmiyeti bulunmayan bir tarafa yapılan yardımları görmezden gelen uluslararası kamuoyu, Türkiye ve Libya arasındaki meşru işbirliği sonrasında LSA'da geçen silah ambargosu kararını gündeme taşımıştır. Konu Türkiye olduğunda ise resmiyeti ve yapılan anlaşmayı hatırlamış ve hatırlatma ihtiyacı hissetmiştir.

2014 yılında gerçekleşen darbe girişiminden bu yana ülkede sorunun ana kaynağı olan Hafter, ilk ortaya çıktığı zamanlarda kullandığı sekülerizm ve anti-terörizm söylemlerini kendine meşruiyet kazandırmak ve uluslararası kamuoyunda görünür olmak amacıyla kullanmakta ve bu yolda her türlü örgüt ve yapıyla işbirliğine girmekte bir sakınca görmemektedir. Kendi safında savaşanların ve destek veren ülkelerin yapısına bir göz atıldığında dahi kullanılan bu ikili söylemin içinin boş olduğu görülmektedir. Zira ülkede 2014-2015 yıllarında varlık gösteren IŞİD ile Hafter'in değil de onun "cihatçı" olarak nitelendirdiği grupların mücadele etmesi dikkat çekmiştir.

“Kendisine destek veren ülke ve aktörlerin amacı, ülkede çözümün sağlanması ve Libya halkının kendi geleceğine yön vermesi değil; darbeci Hafter'i kullanmak suretiyle ülkede kendi etkinliklerini sürdürmek ve derinleştirmektir. Böyle bir ortamda Türkiye'nin desteğini meşru hükümete resmi yollardan sağlamasının büyük bir rahatsızlık vermesi ve ses getirmesi şaşırtıcı değildir.”

Hafter kaynaklı bu kaos, tarih boyunca görüldüğü üzere, bu gibi ortamlarda ortaya çıkan terör örgütlerine ve vekalet savaşlarına alan açmakta ve ülkeyi gereksinim duyulan siyasi çözümden giderek uzaklaştırmaktadır. Bunun nedeni ise açık bir biçimde kendisinin sadece bu kaostan yararlanarak varlık göstereceğini bilmesi ve vekalet savaşında başka niyetlere sahip olan ülkeler ile yaptığı işbirliklerinden yarar sağlamasıdır. Kendisine destek veren ülke ve aktörlerin amacı, ülkede çözümün sağlanması ve Libya halkının kendi geleceğine yön vermesi değil; darbeci Hafter'i kullanmak suretiyle ülkede kendi etkinliklerini sürdürmek ve derinleştirmektir. Böyle bir ortamda Türkiye'nin desteğini meşru hükümete resmi yollardan sağlamasının büyük bir rahatsızlık vermesi ve ses getirmesi şaşırtıcı değildir. Sadece söylemde kalmayan, sahada etkinliğini kararlılık ve resmiyet çerçevesinde sürdüren Türkiye, barış ve çözüm yolunda bir anahtar görevi üstlenmektedir ki karşı bloğu rahatsız eden de temelde budur.

Libya krizi, ülke ile birlikte tüm Akdeniz'i etkileyecek derinlikte bir kriz olması nedeniyle çözüme gereksinim duymaktadır. Libya halkının da temel isteği olan siyasi çözüm ve demokratik süreç, terörizm destekçileri ve yayılmacı ajandalara sahip ülkeler ile değil, Libya ve halkını gözeten ülke ve kurumlar ile gerçekleşmelidir. Bu süreçte Libya'nın, ilk önce askeri yapısı düzenlenmeli ve bunun sivil iradeye bağlı kalması sağlanmalıdır. Sonraki süreçlerde ise kamu düzenine, kurum ve kuruluşlarının işleyişiyle birlikte devlet yapısının yeniden ve sağlam bir biçimde inşasına başlanması gerekmektedir. Ülkenin resmi hükümeti ile işbirliği içerisinde bulunan Türkiye, UMH ile siyasi çözüm için adımlar atmaya hazır durumdadır. Aynı zamanda diğer ülke ya da aktörlerin aksine bunun garantörü olma konumundadır.

Türkiye tamamen hukuka dayalı adımlar atarak meşru hükümetin ve Libya halkının yanında durmaktadır. 19 Ocak 2020 tarihinde gerçekleşen Berlin Konferansı sonrası bildirgede ateşkes ve bunun sürdürülmesine dair kararlılık belirtilmesine rağmen, Hafter'in saldırıları siyasi çözüme karşı olduğunu ve ateşkesi bozduğunu yinelemiş durumdadır. Bu noktada halen harekete geçmemiş olan uluslararası toplumun, Türkiye'ye yönelik bütün eleştirileri boşa düşmektedir. Sahada güçlü olmasından ziyade haklı durumda olan Türkiye ve Libya'nın resmi hükümeti ve ordusunun, bu süreçte birlikte hareket ederek sahada askeri oldubittiye mahal vermemeleri beklenmektedir. ■